

1. Tant hem canviat?

Un viatge a l'Antic Règim

1. Què és l'Antic Règim?

L'Antic Règim és un sistema polític, social i econòmic pel qual una minoria privilegiada – noblesa i clergat- ostenta tots els càrrecs públics i no paga impostos, mentre que la immensa majoria de la població –el tercer estat- paga els impostos i no gaudeix de cap mena de privilegi. En l'àmbit polític es donen les monarquies absolutes, on el rei té tot el

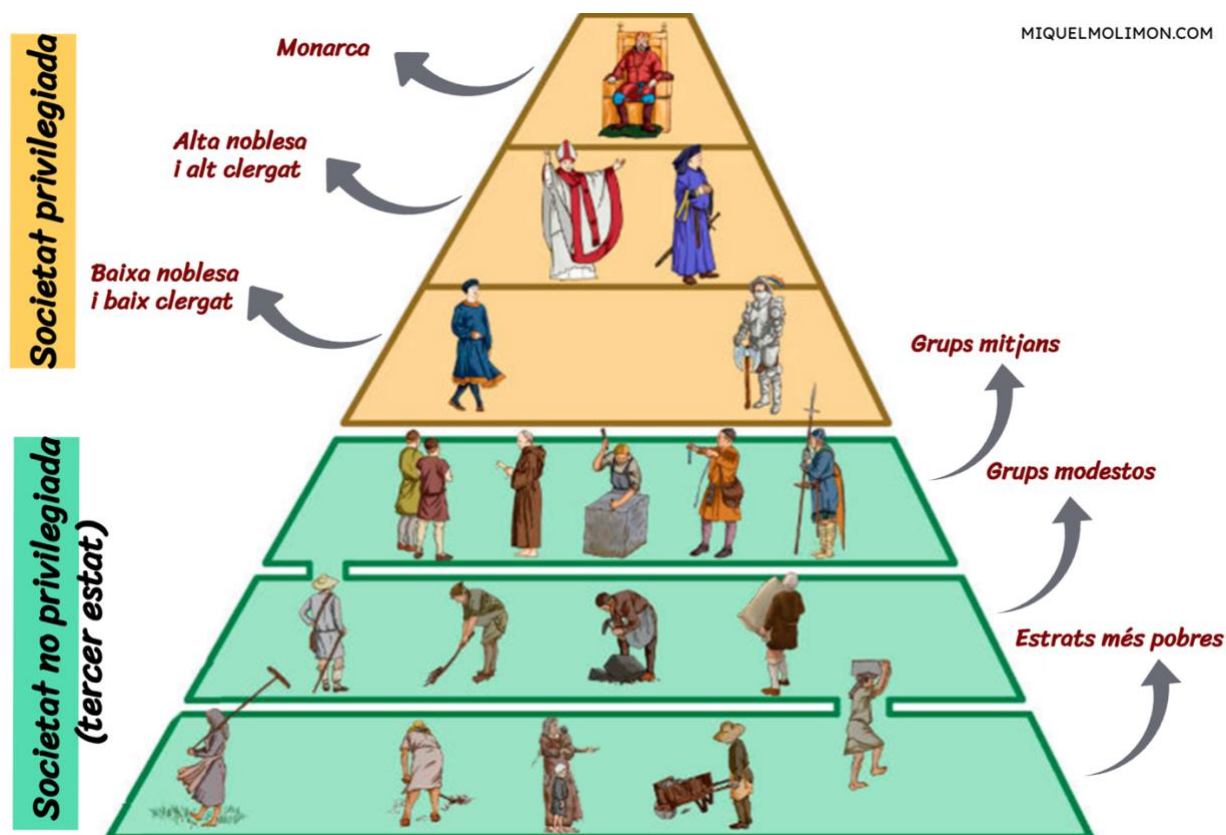
poder. En l'àmbit econòmic la burgesia és el veritable motor de l'economia: té el poder econòmic, però no el poder polític. **Spoiler:** el poder polític ho aconseguiran per la força, mitjançant una revolució.

L'Antic Règim es dona a Europa durant l'Edat Moderna, és a dir, en els segles XVI, XVII i XVIII. Durant aquests tres segles encara perviuen, sobretot en l'àmbit social i econòmic, molts trets propis de l'edat mitjana. La seva fi arribarà amb les revolucions que donaran pas a l'Edat Contemporània.

Activitat 1: Fes un eix cronològic de la història, des del segle XVIII fins a l'actualitat. Aquest eix l'utilitzarem al llarg del curs per situar els diferents esdeveniments que anirem treballant.

2. Com estava organitzada la societat?

La societat de l'Antic Règim estava dividida en dos estaments molt diferenciats: els privilegiats (clergat i noblesa) i els no privilegiats (conegut també com a "tercer estat").

Consulta més informació de la piràmide social de l'Antic Règim [aquí](#).

Activitat 2: Fes una reflexió que respongui la següent pregunta: actualment, a la nostra societat, hi ha privilegiats i no privilegiats? Quines diferències observes entre la societat de l'Antic Règim i l'actual?

3. Com s'estructurava políticament?

En el segle XVIII coexistiran a Europa tres sistemes polítics diferents. A continuació veurem dos d'ells, i més endavant, afegirem el tercer (Despotisme Il·lustrat).

A. Les monarquies de dret diví:

El Règim polític dominant en la majoria dels grans estats europeus era la monarquia absoluta, lligada de manera hereditària a una dinastia.

El monarca absolut presenta els següents trets:

- Concentra tot el poder polític en la seva persona (creava, aplicava i executada les lleis). Per tant, no hi havia separació de poders (executiu, legislatiu i judicial).
- Era un aristòcrata ("primus inter paris" -primer entre els seus iguals).
- Comptava amb fort suport religiós: Déu és l'origen del poder real. (Monarquia de dret diví).
- El seu poder gairebé no tenia límits legals. L'arbitrarietat era la norma de l'Estat i cap llei protegia els ciutadans o súbdits del despotisme del rei.
- Disposava d'un exèrcit i una administració cada vegada més professionals i permanents. Així mateix, el rei creava impostos.

TEXT. Justificació monarquia absoluta.

"És només en la meva persona on resideix el poder sobirà, és a mi a qui deuen els meus cortesans la seva existència i la seva autoritat; la plenitud de la seva autoritat que ells no exerceixen més que en el meu nom resideix sempre en mi i no pot tornar-se mai contra mi; només a mi pertany el poder legislatiu sense dependència i sense divisió; és per la meva autoritat que els oficials de la meva Cort procedeixen no a la formació, sinó al registre, a la publicació i a l'execució de la llei; l'ordre públic emana de mi, i els drets i els interessos de la Nació, estan units necessàriament al meu i no descansen més que a les meves mans."

Discurs de Lluís XV al Parlament de París el 3 de març de 1766.

Activitat 3: Llegeix el següent text, i respon a les preguntes.

Déu va establir els reis com els seus ministres i regna a través d'ells sobre els pobles. (...) Per mitjà d'ells, Déu exercita el seu imperi. Per això el tron reial no és el tron d'un home sinó el de Déu mateix. Es fa palès, per tot això, que la persona del rei és sagrada i que atemptar-hi és un sacrilegi.

Jacques Bossuet, La política segons les Sagrades Escripures. Llibre III

Segons el text, per qui és atorgat el poder als reis? Quin objectiu creus que es buscava amb aquests arguments?

Activitat 4:

Aquest és Lluís XVI de França, un dels representants de l'absolutisme monàrquic. Com es reflecteix a la imatge el poder que té? Per als polítics actuals, la imatge continua sent important. Com són els seus perfils a les xarxes socials? Descriu-ho utilitzant un exemple concret.

B. Els inicis del parlamentarisme: el cas de la monarquia britànica:

El sistema polític imperant a Gran Bretanya era una excepció. Era una monarquia limitada (des de les revolucions del segle XVII) en la qual el parlament permanent limitava els poders de la corona.

Com a principis més rellevants de la Monarquia parlamentària anglesa destaquen:

- Limitació del poder real. El rei conservava el poder executiu, però el poder legislatiu era competència del Parlament, que votava lleis, aprovava pressupostos i controlava al govern.
- Independència del poder judicial respecte a l'executiu.
- La llei garanteix drets ciutadans que no poden ser violats per l'autoritat real.

El model anglès no afavoria a tots, només a una minoria que tenia dret a vot, també s'excloïa als habitants de les colònies. En el segle XIX la monarquia parlamentària s'imposarà progressivament en tota Europa.

TEXT. La monarquia parlamentària anglesa

"La nació anglesa és l'única sobre la terra que ha aconseguit regular el poder dels reis enfrontant-se a ells i que, amb constants esforços, ha pogut finalment establir un savi govern en el qual el príncep, totpoderós per a fer el bé, està limitat per a fer el mal; en el qual els senyors són grans sense insolència i sense vassalls; i en el qual el poble comparteix el govern sense desordre. La Cambra dels Parells (dels Lords) i la dels Comuns són els àrbitres de la nació, i el rei és l'àrbitre suprem. No ha estat fàcil establir la llibertat a Anglaterra; l'ídol del poder despòtic ha estat ofegat en sang, però els anglesos creuen no haver pagat massa per les seves lleis. Les altres nacions no han vessat menys sang que ells, però aquesta sang que han abocat per la causa de la seva llibertat no ha fet més que consolidar la seva servitud."

Voltaire. Cartes filosòfiques. 1734.

Activitat 5: Fes un quadre on apareguin les principals diferències entre una monarquia absoluta i el parlamentarisme anglès.

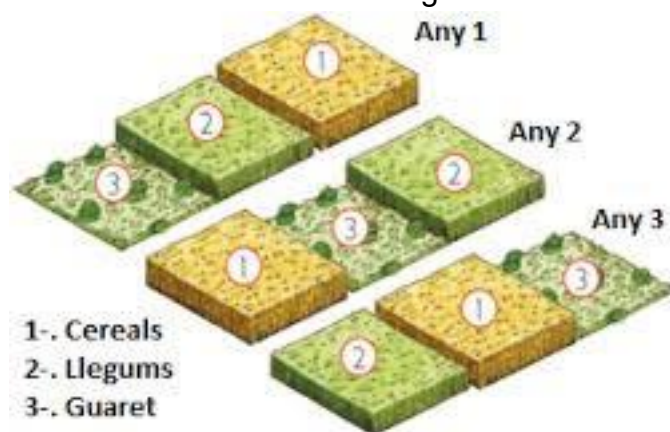
4. Com s'estructurava l'economia?

L'economia d'aquests segles està pràcticament ancorada en l'Edat mitjana, encara que s'ha produït algun avanç tècnic les condicions no són molt diferents de l'època medieval: agricultura extensiva, rotació de cultius, organització gremial... Enfront d'això comencen a aparèixer algunes formes de capitalisme en mans de la burgesia que en alguns llocs com Anglaterra tindran una gran importància.

Els sectors productius. L'agricultura, la indústria i el comerç.

L'agricultura. Continua sent la base de l'economia i la possessió de la terra es continua considerant un prestigi social. Entre el 80 i el 90% de les terres continuaven estant en mans dels estaments privilegiats (clergat i noblesa) que, lògicament, no les conreaven, les hi lliuraven als pagesos a canvi d'una renda fixa i ells vivien realment d'aquestes rendes sense interessar-se per la productivitat de les terres i la millora i l'augment de la producció a través d'inversions.

Les tècniques gairebé no havien canviat des de l'Edat mitjana, es continuava donant la rotació triennal i el guaret, amb la qual cosa una tercera part de la superfície no s'utilitzava.

Activitat 6: Durant el segle XVIII l'agricultura donava pocs rendiments. Assenyala les característiques de la llista següent que són pròpies d'aquesta agricultura:

- Les eines i tècniques utilitzades eren molt rudimentàries.
- La producció agrícola no depenia de les condicions climàtiques.
- Els rendiments eren molt elevats i la producció es destinava fonamentalment al mercat.
- Al camp es practicava amb freqüència l'anomenada rotació triennal de conreus.
- La producció estava destinada a l'autoconsum o només es venia als mercats locals.

La indústria. Era un sector productiu marginal. A les ciutats continuaven funcionant els gremis¹ i l'organització gremial no introduïa la idea de benefici i competència (idees capitalistes). Des del punt de vista tecnològic poc s'havia avançat respecte als segles medievals i tot es continuava fent a mà.

L'únic intent seriós de crear indústria eren les manufactures reals, per primera vegada els treballadors es reuneixen en edificis especials per a produir una sèrie de productes i l'organització s'assembla a una fàbrica, el problema és que no hi ha gairebé màquines i que els productes elaborats no es destinen al mercat sinó a proveir els palaus reals de miralls, tapissos, llums, mobles... des del punt de vista financer són poc rendibles i suposen una càrrega per a l'Estat.

El comerç. Continua sent com en etapes anteriors, no s'ha produït encara la revolució dels transports i de les vies de comunicació. El comerç se centrava en les grans ciutats i en les zones costaneres i estava en mans de la burgesia que s'enriquia amb aquestes activitats, encara que els impostos que havien de pagar eren excessius: duanes interiors, peatges, pagament per peça transportada... una de les reclamacions econòmiques de la burgesia serà l'eliminació d'aquesta mena de tributació.

Activitat 7: El comerç marítim va aconseguir un gran desenvolupament en aquesta època i va acabar enriquint a la burgesia. En aquest comerç triangular, la mà d'obra esclava era fonamental. Creus que existeixen al món civilitzat actual algunes formes similars a l'esclavitud? Raona la resposta i posa'n alguns exemples.

¹ *Corporació formada pels mestres, oficials i aprenents d'una mateixa professió o ofici, regida per estatuts especials, van aparèixer durant la Baixa Edat mitjana. Els gremis actuaven tant sobre el preu com sobre la qualitat dels productes. El preu es va aconseguir fixar controlant el volum de la producció (nombre fix de tallers i d'artesans) i controlant els costos de producció a través de regulacions que afectaven el procés de fabricació i als salaris. La qualitat es controlava gràcies al sistema de formació de la mà d'obra, selecció del material i als venedors.*

5. La revolució científica del segle XVII.

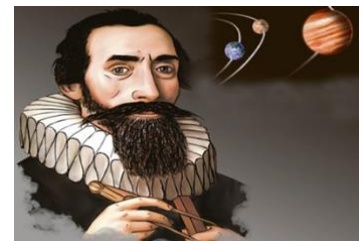
El segle XVII va portar l'era de la revolució científica, potser el canvi d'orientació més important en la història de la ciència. Els estudiosos comencen a preguntar-se com ocorren les coses. El "nou mètode", una actitud nova davant la ciència, consistia a investigar la naturalesa amb els propis sentits i expressar les observacions científiques en un llenguatge matemàtic exacte. Es dona gran importància a l'experimentació i el mètode hipotètic-deductiu. Galileu va sintetitzar aquest esperit d'atac a allò tradicional.

- **Nicolás Copèrnic (1473-1543)** va publicar Sobre el moviment de les esferes celestials en 1543, que va proposar la teoria heliocèntrica de la cosmologia.

- **Galileu Galilei (1564-1642)** va millorar el telescopi, amb el qual va fer diversos descobriments astronòmics importants, incloent-hi les quatre majors llunes de Júpiter, les fases de Venus i els anells de Saturn, i va fer observacions detallades de les taques solars. Va desenvolupar les lleis sobre la caiguda de cossos basant-se en experiments quantitius pioners que va analitzar matemàticament.

- **Johannes Kepler (1571-1630)** va publicar les dues primeres de les seves tres lleis del moviment planetari en 1609.

- **Isaac Newton (1643-1727)** va treballar sobre l'obra de *Kepler i Galileu. Va demostrar que una llei del quadrat invers de la gravetat explicava les òrbites el·líptiques dels planetes, i va presentar la llei de gravitació universal. El seu desenvolupament del càlcul infinitesimal va obrir noves aplicacions dels mètodes matemàtics a la ciència. Newton ensenyava que la teoria científica ha d'anar acompanyada d'una experimentació rigorosa; això es convertiria en la pedra angular de la ciència moderna.

6. L'arribada de la il·lustració

Durant el segle XVIII es va produir un gran avenç tècnic i científic impulsat per grups de pensadors i escriptors. Es va estenent per àmplies capes de la societat europea un nou esperit, nascut de la secularització, el racionalisme crític i la ciència moderna.

Així com en l'Edat mitjana "la llum" havia estat sinònim de la paraula divina (veritat revelada) el segle XVIII, el segle de les llums serà il·luminat per la llum de la raó que caracteritza un moviment que a Gran Bretanya es va denominar *Enlightenment, Els *Lumières a França, *Aufklärung a Alemanya i Il·lustració a Espanya. La Il·lustració va ser adoptada inicialment per intel·lectuals i burgesos, i aviat també per alguns nobles i clergues, renovarà la filosofia, l'educació i la recerca científica, però la seva influència es deixarà notar també en les següents manifestacions polítiques: Despotisme il·lustrat, parlamentarisme britànic, reformisme borbònic.

Eren minoritaris però molt influents i les seves innovadores idees reben, en conjunt, el nom de pensament il·lustrat o Il·lustració. Els més influents estaven en i molts d'ells pertanyien a la burgesia.

Els il·lustrats creien que la llum de la raó havia de buidar les tenebres de la superstició i les meres creences. Aquesta raó havia de ser també pràctica, guiant la vida dels homes com a individus que conviuen en societat.

Principis com a llibertat, igualtat, drets civils o democràcia ens semblen avui principis no sols inqüestionables sinó, sobretot, irrenunciables. Això, tanmateix, no era així d'evident en el segle XVIII, quan una sèrie de pensadors als quals anomenem il·lustrats i que van formar la Il·lustració, van començar a defensar i difondre aquestes idees com la base d'una nova societat.

En països com França, Prússia o Gran Bretanya, els il·lustrats van defensar les seves idees i van ser protegits per prínceps i reis desitjosos de millorar els seus estats i regnes. En menor mesura, Espanya també va viure la seva "època il·lustrada", encara que de menor intensitat i durada que la de la resta dels països europeus, on les idees il·lustrades van tenir el seu desenvolupament en les revolucions del segle XIX, que veurem més endavant.

La Il·lustració és un moviment cultural, filosòfic i intel·lectual que descansa en els següents principis:

- *Creença en la **RAÓ** com a font de tot coneixement:*
 - *Van desenvolupar una visió crítica de la societat.*
 - *El motor del canvi havia de ser la raó humana.*
 - *Rebutjaven la revelació divina i la tradició.*
- *Fe en el **PROGRÉS** constant de la humanitat que ha de conduir a la felicitat dels homes:*
 - *La història de la humanitat era la història del progrés humà que feia a les societats cada vegada millors.*
 - *Ka base del sistema social era que els éssers humans naixessin lliures i iguals en drets i el seu objectiu era la cerca de la pròpia felicitat.*
- ***EDUCACIÓ** com a mitjà per a aconseguir aquest progrés.*

Característiques de la Il·lustració.

a) Igualtat i llibertat natural

En aquests dos principis, que qüestionen seriosament els principis de l'Antic Règim, descansa tota la teoria sociopolítica dels il·lustrats. Aquestes idees van ser enunciades per Rousseau i contradeien radicalment la societat estamental, basada, com heu vist, en la diferència per naixement (si neixes noble ets noble, si neixes pagès ets pagès).

Aquestes dues idees van ser recollides en l'Enciclopèdia, la gran obra de la Il·lustració, de la qual parlarem més endavant.

La igualtat natural és pròpia de tots els homes per la seva naturalesa humana, és a dir, des del seu naixement. Si, segons ens indica la raó, això és així, cap home pot tenir més drets que uns altres, ni tampoc dret sobre un altre. Es dedueix llavors que tots els homes són igualment lliures i iguals en dret.

b) Contracte social, sobirania nacional i divisió de poders

Aquests tres principis del pensament il·lustrat, que recollien idees enunciades ja pels pensadors grecs (Sòcrates, Plató) i per pensadors com Locke i Hobbes, es troben en la base de les nostres actuals societats democràtiques.

Els nostres drets i llibertats emanen dels principis d'igualtat i llibertat, però el seu desenvolupament en societat s'organitza a partir dels principis del contracte social, la sobirania nacional i la divisió de poders.

Activitat 8: Defineix els concetes “contracte social” i “sobirania nacional”.

c) Tolerància, llibertat i progrés

La majoria dels il·lustrats creien en la idea del contracte social i els sistemes parlamentaris. Però a més i des de la raó, rebutjaven l'opressió de l'Antic Règim i el dogmatisme de l'església.

Podem dir que si l'Edat mitjana havia mirat al cel (teocentrisme) i el Renaixement al passat (Grècia i Roma), els il·lustrats miraven al futur. Això els va portar a defensar les idees de llibertat i progrés dels individus, la qual cosa xocava amb el rígid sistema de la societat estamental o dels gremis amb la veritat revelada que imposava l'església com a dogma de fe.

La raó havia de desplaçar a la fe i a la revelació cristiana i, per tant, eren molt crítics amb l'església. Això no significa que rebutgessin necessàriament la idea de déu, però veien a déu amb l'òptica de la raó: principi i causa de l'univers, un déu racional comú a totes les religions. Això és el deisme.

El món, una vegada creat, ja només necessita de les lleis naturals i a l'home, per a entendre-ho, li basta la raó. Rebutgen, per irracionals, el pecat, la culpa o la redempció; el dogma, el ritu o els miracles; la provisió o la fe.

d) Enciclopèdia i educació

L'Educació va ser l'instrument que els il·lustrats van destacar perquè els homes aconseguissin "la majoria d'edat" de la qual parlava Kant, és a dir, per aconseguir la il·lustració i valer-se per si mateixos guiant-se per la raó i evitant així el sotmetiment als dictats d'uns altres.

Per això, l'obra més important dels il·lustrats, editada per Diderot (1713-1784) i D'Alembert (1717-1783) va ser la Encyclopédie, la primera enciclopèdia de la història, que pretenia recopilar tots els coneixements acadèmics de la humanitat, però també les religions, les arts, els costums, els oficis manuals, els invents... A més, van publicar periòdics, assajos, fullets, que es distribuïen a les ciutats i van promoure les reunions en salons i cafès per a difondre les seves idees.

Pensadors il·lustrats

La majoria va intervenir en l'obra de l'Enciclopèdia, dirigida per DIDEROT i D'ALEMBERT. Entre els il·lustrats van destacar: VOLTAIRE, MONTESQUIEU i ROUSSEAU que van desenvolupar diferents teories polítiques.

Montesquieu: "L'Esperit de les Lleis". Va proposar com a sistema de govern: monarquia constitucional, el poder del monarca és limitat per una llei fonamental o Constitució i per unes certes institucions. **La fórmula clau**, per a ell, és la divisió de poders (legislatiu – parlament, judicial – tribunal i executiu-rei). Aquesta fórmula va influir en la Revolució Francesa i al llarg del segle XIX (liberalisme moderat).

Rousseau: "El contracte social". Proposa un sistema polític democràtic pur i sobirania popular; només és legítim obeir les lleis que un mateix ha aprovat. **La fórmula clau**, per ell, és una assemblea de ciutadans concentra el poder, en àmbits de poder reduït i en un context d'igualtat social.

TEXT. Sobre la divisió de poders

"En cada Estat hi ha tres classes de poders: el legislatiu, l'executiu i el judicial. Quan els poders legislatiu i executiu es troben units en una mateixa persona o corporació, llavors no hi ha llibertat, perquè és de témer que el monarca o el senat facin lleis

tiràniques per a executar-les de la mateixa manera . Així succeeix també quan el poder judicial no està separat del poder legislatiu i de l'executiu. Estant unit al primer, l'imperi sobre la vida i la llibertat dels ciutadans seria arbitrari, per ser un mateix el jutge i el legislador i, estant unit al segon, seria tirànic, puix que gaudiria el jutge de la força mateixa que un agressor.

En l'Estat en què un home sol, o una sola corporació de nobles, o del poble administrés els tres poders, i tingués la facultat de fer les lleis, d'executar les resolucions públiques i de jutjar els crims i conteses dels particulars, tot es perdria enterament."

Montesquieu. L'esperit de les lleis. 1748.

Activitat 9: A què il·lustrat (Voltaire, Montesquieu, Rousseau) pertanyen aquestes idees:

- Quan els poders legislatiu i executiu es troben en mans d'una mateixa persona o d'una corporació, llavors no hi ha llibertat.
- El poder legislatiu pertany al poble i tan sols d'ell pot emergir.
- Els homes són iguals i no és el naixement sinó la virtut allò que fa la diferència.

Activitat 10: Aquestes idees il·lustrades van arribar a través de l'Enciclopèdia. Diuen que la Viquipèdia és l'Enciclopèdia del vostre temps...

- Et resulta útil la Viquipèdia per obtenir informació? En contrastes les dades amb altres fonts?
- Creus que funciona actualment com a mitjà per transmetre sabers?

Activitat 11:

- Segons Montesquieu, en quins tres poders es divideix un Estat i quina funció té cadascú? (Fes una taula).
- Segons Montesquieu, si aquests poders els té una mateixa persona, no hi ha llibertat. Per què creus que diu això?
- Actualment, hi ha divisió de poders al Regne d'Espanya? Qui les controla?

7. El Despotisme Il·lustrat

La influència del pensament il·lustrat va arribar a les corts europees, i alguns reis, sense renunciar al seu caràcter de monarques absoluts, van intentar experiències reformistes que pretenien unir l'autoritat real amb les idees de progrés de la Il·lustració. Com la racionalització de l'administració, el foment de l'educació i la modernització econòmica.

Alguns monarques il·lustrats van ser Carles III d'Espanya, Catalina de Rússia, Federico II de Prússia o María Teresa d'Àustria.

8. La Revolució Americana

A finals del segle XVIII, a les tretze colònies angleses de la costa est d'Amèrica del Nord va esclatar una insurrecció colonial contra la seva metròpoli, la Gran Bretanya. Era la primera insurrecció colonial contra una metròpoli.

Els principals motius van ser: els canvis polítics que s'havien viscut a la mateixa Gran Bretanya; la introducció de les idees il·lustrades d'igualtat, llibertat i tolerància; i la reacció davant del monopoli comercial britànic, que ignorava i perjudicava les colònies. Els colons americans no estaven d'acord amb les taxes i impostos, així com tampoc amb el monopoli comercial que Gran Bretanya exercia sobre el seu territori.

El 4 de juliol de 1776 es va redactar la Declaració d'Independència dels Estats Units d'Amèrica, que va ser reconeguda per la Gran Bretanya l'any 1883, després d'una guerra.

Aquesta declaració expressava el dret de totes les persones a la llibertat i a la recerca de la felicitat, i el deure dels governants de respectar els "drets inalienables" del poble.

Dos anys després de la Declaració d'Independència, i abans de la guerra, el 1778, es va redactar la primera Constitució escrita de la història, que assegurava la separació i l'equilibri de poders i establia un govern republicà i una estructura federal en la qual els tretze estats tenien una capacitat àmplia d'autogovern. Per sobre dels Estats, se situava el govern federal, responsable dels assumptes exteriors, de la defensa, de les finances i de la moneda del nou país.

La Constitució es completava amb una Declaració de Drets, que garantia les llibertats bàsiques (expressió, religió, reunió...) i el dret a ser jutjat.

A Europa, la revolució americana i l'aplicació del liberalisme polític van reforçar l'hostilitat envers les monarquies absolutes.

Activitat 13: Llegeix aquest fragment de la Declaració d'Independència dels EUA:

Sostenim com a evidents per si mateixes les següents veritats, que tots els homes són creats iguals, que són dotats pel seu Creador de certs Drets inalienables, entre els quals hi ha el dret a la Vida, a la Llibertat i a la recerca de la Felicitat. Que per garantir aquests drets, s'institueixen els Governos entre els Homes, els quals obtenen els seus poders legítims del consentiment dels governats, que quan s'esdevingui que qualsevol Forma de Govern es faci destructora d'aquestes finalitats, és el Dret del Poble reformar-la o abolir-la, i instituir un nou Govern que es fonamenti en els esmentats principis, tot organitzant els seus poders de la forma que segons el seu judici ofereixi les més grans possibilitats d'aconseguir la seva Seguretat i Felicitat.

Però quan una llarga sèrie d'abusos i usurpacions, dirigida invariablement al mateix objectiu, demostra el disseny de sotmetre al poble a un Despotisme, absolut, és el seu dret, és el seu deure, derrocar aquest Govern i establir nous resguards per a la seva futura seguretat.

Per tant, els Representants dels Estats Units d'Amèrica, convocats en Congrés General (...) declarem que aquestes colònies unides són, i han de ser per Dret, Estats Lliures i Independents, que queden Absoltes de tota Lleialtat a la Corona Britànica.

- Omple el següent quadre:

Motius dels colons per demanar la independència	Influències il·lustrades per demanar la independència

Activitat 14: Van aconseguir els EUA un avenç polític? Es van dividir els poders? Fes un esquema amb l'organització dels poders segons la Constitució americana.

9. Espanya: el reformisme borbònic

La guerra de Successió

El 1700, la mort de Carles II d'Habsburg sense fills va fer que dues potències europees, França i Àustria, volguessin posar en el tron espanyol els seus respectius candidats, Felip d'Anjou, de la casa de Borbó, i l'arxiduc Carles, dels Habsburg. El testament de Carles II nomenava Felip d'Anjou com a successor, però l'arxiduc Carles no va acceptar Felip com a rei i va reclamar els seus drets al tron.

D'aquesta manera es va produir la guerra de Successió que, d'una banda, va tenir un escenari europeu, en què França es van enfrontar a una coalició de potències europees (Àustria, els Països Baixos i Anglaterra), i, de l'altra, un escenari espanyol, en què Felip d'Anjou, amb l'ajuda de Castella, va intentar mantenir-se en el tron enfront de l'arxiduc Carles, secundat per la corona d'Aragó.

La guerra, en el seu vessant internacional, es va acabar amb la firma del tractat d'Utrecht (1713), pel qual els espanyols van renunciar a les possessions que tenien a Flandes i Itàlia, que cedia Àustria, a canvi que Felip V (1700-1746) fos reconegut rei d'Espanya. A més, Espanya va cedir a Anglaterra un seguit de drets comercials i els territoris de Gibraltar i Menorca. Era la fi de la política imperial europea per a Espanya, que va deixar de ser una de les grans potències del continent.

La política reformista de Felip V i Ferran VI

Felip V va decidir reformar l'estructura política espanyola per fer-la més semblant al sistema absolutista francès.

- Va aprofitar la derrota dels regnes de la corona d'Aragó en la guerra de Successió per suprimir els seus furs i institucions (Corts, Generalitat, Consell de Cent...). Això es va dur a terme a través dels Decrets de Nova Planta, mitjançant els quals Espanya es convertia en un regne centralitzat.
- Va impulsar una castellanització de la política, per la qual s'establia l'idioma castellà com a únic oficial per a tot el regne i s'elevaven les institucions castellanies (Consell de Castella, Corts...) al rang d'estatals.
- Va modificar el sistema administratiu. D'una banda, va suprimir l'antic sistema de consells dels Àustries i va crear les secretaries de despatx, antecedents

dels ministeris. De l'altra, va dividir Espanya en capitanies, dirigides per capitans generals i intendants nomenats directament pel rei.

Aquest programa de reformes va ser mantingut pel seu successor, Ferran VI (1746-1759).

Carles III i el despotisme il·lustrat

Carles III (1759-1788) va ser l'exponent màxim del despotisme il·lustrat a Espanya. Va intentar introduir reformes que ja havia experimentat durant la seva etapa de rei a Nàpols i per fer-ho va portar ministres italians, com ara Esquilache o Grimaldi, que van voler introduir reformes. Però el seu programa reformista va ser frenat per l'anomenat motí d'Esquilache (1766), un aixecament popular contra el ministre provocat per l'escassetat de subsistències, malgrat que possiblement va ser promogut pels privilegiats.

Semblava que era el torn dels il·lustrats espanyols, Carles III va fer pujar al poder Campomanes, Floridablanca i Jovellanos. Les seves propostes pretenien treure Espanya de la decadència i per aconseguir-ho van proposar aquestes reformes:

- Van apostar per mesures fisiocràtiques, amb l'objectiu de reformar l'agricultura i altres sectors de l'economia.
- Van voler reformar l'educació, que estava en mans del clergat, i generalitzar-la a tots els sectors de la societat. També pretenien fer desaparèixer la Inquisició, que consideraven una barrera per al progrés.
- Van intentar difondre les idees de la Il·lustració per mitjà de les Societats Econòmiques d'Amics del País.
- Van intentar reduir els privilegis de la noblesa i el clergat. Així, doncs, el rei va imposar la seva autoritat sobre l'Església i es va arribar a actuar contra alguns ordres, com ara els jesuïtes, que van ser expulsats d'Espanya.
- Totes les professions van ser declarades honestes, amb l'objectiu de convertir el treball en una virtut social.

El successor de Carles III, Carles IV (1788-1808), va frenar les reformes. El 1789 va començar la Revolució Francesa i es va identificar Il·lustració amb revolució. A més, només les elits culturals prestaven suport al programa il·lustrat, mentre que la majoria dels privilegiats s'hi oposaven frontalment. La Il·lustració espanyola va ser un moviment minoritari que no es va generalitzar entre la societat.

Activitat 12: Decrets de Nova Planta

Aragón y Valencia (1707). Considerando haber perdido los reinos de Aragón y de Valencia, y todos sus habitantes por la rebelión que cometieron (...) todos los fueros, privilegios, exenciones y libertades que gozaban (...) he juzgado por conveniente (...) abolir y derogar enteramente (...) todos los referidos fueros, privilegios, práctica y costumbre hasta aquí observadas en los referidos reinos de Aragón y Valencia; siendo mi voluntad que éstos se reduzcan a la ley de Castilla.

Catalunya (1716). He resuelto, que en el referido principado se forme una audiencia, en la cual presida el capitán general o comandante general de mis armas, de manera que los despachos, después de empezar con mi dictado prosigan en su nombre. En la ciudad de Barcelona ha de haber veinte y cuatro regidores, en las demás ocho, cuya nominación me reservo (...). Todos los demás oficios que había antes en el principado (...) no expresados en este mi Real Decreto, quedan suprimidos y extintos.

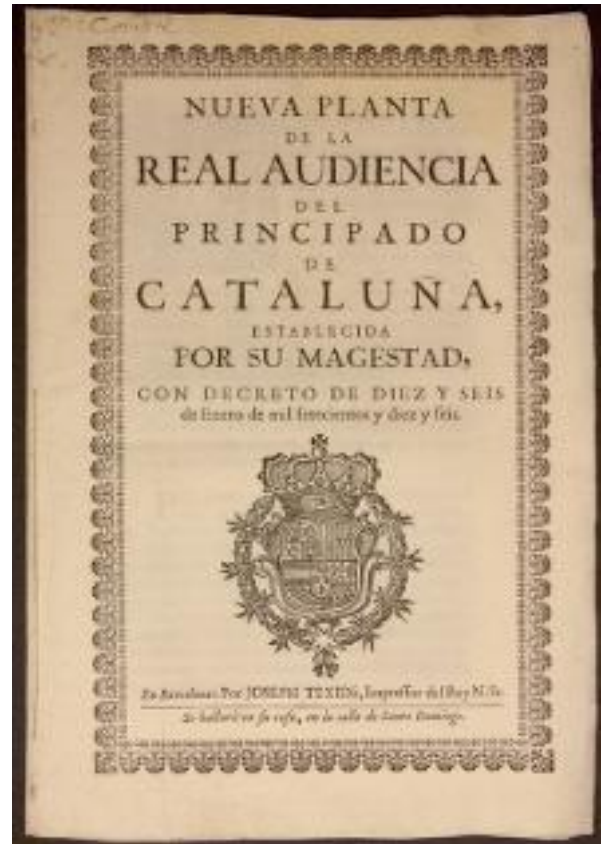
- Com justifica Felip V la retirada dels drets i les llibertats d'Aragó i València?
- Quines institucions polítiques va designar per al Principat de Catalunya? Què els passava a les institucions anteriors?
- Per què és necessària la centralització per al triomf de l'absolutisme?

10. La Catalunya del segle XVIII

Després del sotrac que va representar la derrota de 1714, la societat catalana es va adaptar al nou ordre borbònic, no sense protestes. Al llarg de tot el segle, la població va augmentar i el conjunt de Catalunya va experimentar un creixement econòmic lligat a la modernització de l'agricultura, les fàbriques d'indianes i el comerç amb Amèrica. La migrada renovació cultural i científica va arribar de la mà de col·legis i acadèmies il·lustrades.

Repressió, acomodament i descontentament.

Les institucions de Catalunya van ser abolides amb la derrota de 1714, i els antics austriacistes van ser perseguits i castigats, mentre que alguns dels que havien exercit càrrecs de govern es van exiliar a Viena. Felip V establí un nou ordre polític i administratiu, definit pel decret de Nova planta de 1716, que substituï l'antic ordre jurídic català.

Amb el pas del temps, la repressió impulsada per les noves autoritats borbòniques, el cansament dels austriacistes resistents i les polítiques d'apropament de les autoritats reials van afavorir la integració d'amplis sectors de l'oligarquia catalana en la nova administració borbònica.

Malgrat l'acceptació general de la realitat imposada pels borbons, la política d'aquests, sobretot la pressió fiscal i les quintes, va aixecar denúncies i protestes, que es van intensificar a partir del segons terç del segle XVIII. Les protestes populars es van concretar en forma de rebomboris, mentre que les institucionals es van fer a través de memorials i escrits de queixa.

La recuperació demogràfica i econòmica

Durant el segle XVIII la població catalana va augmentar significativament gràcies a un augment de la natalitat i a la davallada de la mortalitat catastròfica. Cal destacar, sobretot, l'important creixement demogràfic experimentat a partir dels anys setanta. A la fi del segle, Catalunya s'aproximava al milió cent-mil habitants.

El creixement demogràfic va anar acompanyat d'una important transformació econòmica. L'agricultura va iniciar un procés d'expansió, intensificació i especialització dels conreus. El de la vinya va ser un dels que més va créixer; i l'especialització vitícola va ser un factor de transformació del conjunt de l'economia gràcies a l'exportació d'aiguardents.

Al segle XVIII també es va produir una important transformació de la indústria, a causa de l'expansió d'algunes manufactures tradicionals, com la del paper, la del ferro o la de la llana, i, sobretot, al desenvolupament de la indústria d'indianes. Tot aquest creixement va ser possible gràcies a una activitat comercial molt dinàmica. De fet, l'agricultura i la indústria catalanes proveïen part del mercat peninsular, i es van veure molt afavorides per la liberalització del comerç colonial.

El món científic i cultural

Un percentatge molt alt de la població del Principat no sabia ni llegir ni escriure. Durant tot el segle XVIII, l'educació, fins i tot la més elemental, va ser un luxe a l'abast de molt poca gent. Quant a l'ensenyament superior, cal destacar que felip V tancà totes les universitats del Principat i va atorgar a la ciutat de Cervera el privilegi de ser la seu de l'única universitat de Catalunya.

La innovació i la renovació dels coneixements científics i tecnològics va arribar a Catalunya de la mà d'escoles, col·legis professionals i acadèmies il·lustrades. Algunes acadèmies, com l'Acadèmia militar o el Col·legi de Cirurgia de Barcelona, estaven relacionades amb l'interès de la monarquia de millorar l'exèrcit i l'armada. D'altres, com les escoles de la Junta de Comerç, eren una iniciativa de l'aristocràcia il·lustrada i de la burgesia, i tenien com a objectiu la formació de tècnics i científics.

Activitat 15: Per què l'11 de setembre Catalunya celebra la seva diada? Fes una redacció explicant la història d'aquest dia i la seva evolució al llarg del temps. Què s'ha demanat els darrers anys, per part de les organitzadores d'aquestes manifestacions?

Activitat 16: Qui va decidir situar l'única universitat del Principat a la ciutat de Cervera? Creus que va ser una decisió encertada? Raona la resposta.

11. La cultura del segle XVIII

Durant el segle XVIII es va estendre per Europa l'estil rococó, que reflectia els gustos refinats de l'aristocràcia. La difusió de les idees il·lustrades i el descobriment d'importants jaciments arqueològics de l'antiguitat grecoromana van ajudar a configurar un nou art, el neoclassicisme, que es va expandir al principi del segle XIX.

L'ostentació de l'estil rococó

Aquest estil es caracteritza per una estètica elegant i refinada que busca essencialment la bellesa sensual i el plaer visual, més que no pas l'expressió de sentiments o de l'espiritualitat.

L'aristocràcia va convertir la decoració dels palaus en una mostra d'ostentació i de riquesa. La decoració dels interiors presenta una ornamentació profusa basada en les línies ondulants i en l'asimetria. A Catalunya destaca Francesc Tramulles com un gran pintor i muralista.

Palau Reial, Madrid

El retorn al classicisme

Després dels excessos decoratius del rococó,, es va imposar el neoclassicisme, que va significar un retorn a la sobrietat i a la racionalitat de l'art clàssic, més en sintonia amb la nova mentalitat burgesa que començava a imperar a Europa.

L'arquitectura es va inspirar essencialment en els models grec i romà (columnes, arcs, cúpules, frontons, pòrtics...) i va rebutjar l'ornamentació rococó, tan recarregada. Cal destacar la construcció d'edificis públics com ara biblioteques, panteons, portes o museus.

Activitat 17: Entra en una web de creació de dibuixos amb Intel·ligència Artificial (IA) i escriu: crea un dibuix d'arquitectura rococó. Compara el resultat amb les característiques del rococó. És un resultat fidedigne? Què es podria millorar?

Exemple de pàgina: <https://stablediffusionweb.com>

Activitat 18: Diari d'aprenentatge: Fes un esquema i un glossari amb les paraules clau del tema.